

З огляду на обставини, через які багато підприємств втратили не тільки майно, а й товар, який міг зберігатися на виробничих складах на дату початку військових дій (здебільшого підприємства Маріуполя, Харківської, Київської, Чернігівської, Донецької, Луганської областей), то можливість звільнення від нарахування компенсуючих ПЗ за перелічених обставин є гарною новиною для підприємств, які суттєво постраждали від дій агресора.

Водночас, на нашу думку, задля звільнення від нарахування компенсуючих ПЗ із ПДВ не буде зайвим отримати індивідуальний сертифікат про засвідчення форс-мажорних обставин для підприємств, чие майно та товари дійсно постраждали під час війни. А на операції добровільного передання товару / послуг військовим утворенням на потреби оборони, також, не завадило б мати первинні документи, які б підтверджували таке передання.

Щодо включення до податкового кредиту ПДВ не підтвердженого зареєстрованими ПН / РК.

Врахування цього нюансу в податковому кодексі було спричинено тим, що, як ми пам'ятаємо, з 24.02.2022, на цей час і до кінця дії воєнного стану зареєструвати ПН / РК в ЄРПН не вийде. Як роз'яснює сама ДПС, така неприємна ситуація сталася через те, що нова форма ПН / РК, яка мала оновитися в ЄРПН і запрацювати з 01.03.2022, станом на 24.02.2022 не оновилася, через що, коли підприємства під час війни намагаються зареєструвати ПН / РК, то їм надходить повідомлення про відмову в реєстрації [2].

Отже, наразі, у зв'язку з воєнним станом і тим, що суто технічно зареєструвати ПН / РК в ЄРПН неможливо, законодавець дозволив платникам ПДВ формувати податковий кредит за придбаними товарами / послугами на підставі первинних / розрахункових документів, складених з дотриманням усіх вимог законодавства.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України № [2118-IX](#) за станом на 03 берез. 2022 р. /Верховна Рада України. Київ : Парлам. вид-во, 2022. 17 с. (Закон України).
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України № [2120-IX](#) за станом на 15 берез. 2022 р. /Верховна Рада України. Київ : Парлам. вид-во, 2022. 17 с. (Закон України).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України № [2142-IX](#) за станом на 24 берез. 2022 р. /Верховна Рада України. Київ : Парлам. вид-во, 2022. 17 с. (Закон України).

УДК 331.101.262/.5:658.11(477)

РИБАК Н.О., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет, Україна

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОРИВІВ

В умовах становлення і розвитку ринкової економіки отримує визнання в якості цивілізованої цінності модель утримання технологічної переваги фірми, яка залежить не тільки від його конкурентоспроможності, а й від здатності утримувати конкурентну перевагу. Особливої актуальності набуває ця проблема для фірм України в період інтеграції в світове господарство.

Ключові слова: людський капітал, інвестиції, технології, рівень людського розвитку.

Сучасні технологічні прориви швидко зміщують кордон між робочими завданнями, що виконують люди, і завданнями, що виконують машини, спричиняючи серйозні перетворення на ринку праці. Передові технології витісняють безліч низькокваліфікованих робочих місць та відкривають нові можливості, створюючи умови для появи нових і перетворених робочих місць, нарощуючи продуктивність і підвищуючи ефективність виробництва. Багато спеціальностей уже сьогодні вимагають, а ще більше спеціальностей в найближчому майбутньому вимагатимуть комплексу особливих навичок – володіння технологіями, вміння вирішувати проблеми, критичного мислення, так само як і навичок міжособистісного спілкування, таких, як завзятість, готовність до співпраці і вміння співпереживати. Основна роль в вирішенні цієї проблеми належить людському капіталу

Людину розглядають у центрі економіки як невичерпний ресурс, який є основоположним у функціонуванні національної економіки та конкретного підприємства. Темпи впровадження інновацій будуть і далі наростати, і підприємствам для забезпечення своєї конкурентоспроможності в майбутньому необхідно буде діяти швидко. Щоб використовувати переваги нових технологій і пом'якшувати найбільш гострі з породжуваних ними проблем, їм доведеться здійснювати інвестиції в своїх працівників – перш за все, в освіту і охорону здоров'я, які відіграють основну роль у формуванні людського капіталу.

У сучасному суспільстві людський капітал стає основою багатства. Саме він визначає конкурентоспроможність економічних систем, виступає ключовим ресурсом їх розвитку. Здатність економіки створювати і ефективно використовувати людські ресурси все в більшій мірі визначає економічну силу нації, її добробут.

Поняття «людський капітал» означає не лише усвідомлення вирішальної ролі людини в економічній системі суспільства, а й визнання необхідності інвестування в людину, оскільки капітал набувається і збільшується шляхом інвестування і приносить тривалий за часом і інтегральний за характером економічний ефект. При цьому слід враховувати, що якісніші інвестиції, хоча й потребують більше часу і коштів, приносять, як правило, більший і триваліший ефект. Так, на світовому рівні, незважаючи на значне збільшення пропозиції кваліфікованої робочої сили, норма прибутку від освіти становить приблизно 9% в рік, норма прибутку для вищої і середньої спеціальної освіти – майже 15% в рік [22].

Інвестиціями в людський капітал є всі види витрат на розвиток людини в грошовій або іншій формі (на освіту, охорону здоров'я, мобільність), які сприяють інтелектуальному та професійному зростанню людини, підвищують її продуктивність, що впливають в майбутньому на зростання доходів як індивіду, підприємству, так і суспільству в цілому.

З усіх видів інвестицій в людський капітал найбільш важливими є вкладення в освіту та здоров'я. Загальна і спеціальна освіта покращують якість, підвищують рівень і запас знань людини, тим самим збільшують обсяг і якість людського капіталу. Інвестиції ж у вищу освіту сприяють формуванню висококваліфікованих фахівців, висококваліфікована праця яких здійснює найбільший вплив на темпи економічного зростання [7].

Отже, всі види витрат, які можна оцінити в грошовій або іншій формі і які сприяють зростанню в майбутньому продуктивності та заробітків працівника, мають розглядатися як інвестиції в людський капітал, які можуть здійснювати держава (уряд), підприємства, освітні заклади, недержавні суспільні фонди й організації, міжнародні фонди й організації, сім'ї та окремі громадяни.

Оцінка рівня людського капіталу може здійснюватись за вже існуючими рейтинговими списками. Найбільш популярним вважають Індекс людського розвитку

(ІЛР) (Human Development Index, HDI) – інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння і вимірює середню величину досягнень в трьох основних вимірах людського розвитку: здоров'я та довголіття, знання і гідний рівень життя [6]. Індекс публікується у спеціальній серії доповідей ООН про людський розвиток. У 1990 р. ПРООН опублікувала свою першу «Доповідь про людський розвиток» (Human Development Report 1990. Concept and Measurement of Human Development) [14].

Основні виміри ІЛР [6]:

- здатність вести довге і здорове життя, що вимірюється очікуваною тривалістю життя при народженні;
- здатність отримувати знання, що вимірюється середньою тривалістю навчання і очікуваною тривалістю навчання;
- здатність досягти гідного рівня життя, що вимірюється показником валового національного доходу на душу населення.

У міру того, як розгортаються технологічні прориви, підприємства прагнуть використовувати нові технології для досягнення більш високих рівнів ефективності виробництва і споживання, виходу на нові ринки і конкуренції за нові продукти, зростає необхідність використання цифрових технологій. Проте, щоб використовувати нові технологічні можливості підприємствам необхідно розробити кадрову стратегію, готову вирішувати завдання нової ери технологічних змін та інновацій. Це особливо важливо, тому що між новими технологіями і підвищенням кваліфікації існує дієвий взаємозв'язок. Впровадження нових технологій сприяє зростанню бізнесу, створенню нових робочих місць і розширенню існуючих робочих місць, за умови, що він може в повній мірі використовувати таланти вмотивованої і гнучкої робочої сили, у якій є навички, орієнтовані на майбутнє, щоб скористатися новими можливостями завдяки безперервній перепідготовці і підвищенню кваліфікації. І навпаки, прогалини в навичках – як серед працівників, так і серед вищого керівництва підприємства – можуть значно ускладнити впровадження нових технологій.

Сучасний стан людського капіталу підприємств України неможна однозначно оцінити. Незважаючи на поліпшення деяких якісних характеристик, пов'язаних з освітнім рівнем населення, в країні відбуваються процеси, що його руйнують. Оскільки депопуляція поєднується із значним погіршенням здоров'я населення та інших його якісних характеристик, в Україні склалися умови для перетворення демографічної кризи на демографічну катастрофу, що призводить до нестабільності суспільного розвитку, негативно впливає на економіку і соціальні перетворення, зумовлюючи фізичний, інтелектуальний і духовний занепад суспільства, призводить до нестачі кваліфікованого людського капіталу в усіх галузях економіки.

Для зміни ситуації та тенденцій розвитку людського капіталу необхідні цілеспрямовані зусилля підприємств, суспільства і держави на основі науково обґрунтованого розуміння сутності проблем і засобів їхнього вирішення. Перспективою подальших досліджень у цьому напрямі є визначення перспектив розвитку людського капіталу підприємств в умовах зміни типів зайнятості, нестійкості навиків, викликаних технологічними змінами.

Список використаних джерел

1. Индексы и индикаторы человеческого развития: Обновленные статистические данные 2018 : Доклад / Отдел по подготовке Доклада о человеческом развитии ПРООН, 2018. 111 с. URL: [http://hdr.undp.org/sites/default/files/ 2018_human_development_statistical_update_ru.pdf](http://hdr.undp.org/sites/default/files/2018_human_development_statistical_update_ru.pdf) (дата звернення 15.09.2019).

2. Кравченко Н. В., Ковальчук Т. М. Соціальні інвестиції: сутність і роль у формуванні ресурсно-компетенційної бази підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 15. URL: [http:// global-national.in.ua/issue-15-2017](http://global-national.in.ua/issue-15-2017).

3. Human Development Report 1990. Concept and Measurement of Human Development / UNDP. New York, 1991. 189 p. URL: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/219/hdr_1990_en_complete_nostats.pdf (дата звернення 8.10.2019).

4. World Development Report 2019: The Changing Nature of Work. *International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank*. 2019. 151 p. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2019>.

УДК 314.116-026.24”1990/2022”

СТРИГІНА О.А., канд.фіз.-мат.наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет, Україна

ЗМІНА ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З 1990 ПО 2022 РОКИ

Відомо, що на 1 січня 1993 року українців було 52 мільйони. Насправді кількість померлих уперше перевищила кількість народжених у 1991 році, але два роки Україна трималася за рахунок міграційного припливу. А після цього показник лише скорочувався.

Ключові слова: чисельність населення, міграція, динаміка зміни

Чисельність населення України на 1 січня 2022 року – 41167335 чол. На 1 липня 2020 року згідно з даними ООН становила 43,733 млн осіб разом з Кримом (35-те місце у світі). За оцінкою Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2021 року чисельність наявного населення України, включаючи тимчасово окуповані території Донецької і Луганської областей та Автономну Республіку Крим з містом Севастополь становить 43544,250 тис. осіб. Чисельність українців стабільно зменшується, народжуваність 2022 року становить 13,1 % (189-те місце у світі), смертність – 12,7% (9-те місце у світі), природний приріст – +0,4 % (207-те місце у світі).

Історично чисельність населення країни зростала так: станом на 1917 рік на території у сучасних межах України мешкало 38,8 мільйонів осіб (11-те місце у світі серед сучасних держав); на початок Другої світової війни, 1939 року – 39 млн осіб; після війни у межах УРСР 1959 року мешкало 42 млн осіб; 1970 року – 47 млн осіб; на момент здобуття незалежності, 1991 року – 52 млн осіб; згідно з переписом 2001 року – 48,5 млн осіб; перед початком російсько-української війни, на початку 2014 року – 45,5 млн осіб (таблиця 1)

Таблиця 1 – Чисельність населення України з 1990 по 2022 рр.
(чисельність на 2002 рік наведена на підставі даних Всеукраїнського перепису населення – грудень 2001)

Дата	Чисельність (тис.)		
на 1.01.1990	51 838,5		
на 1.01.1991	51 944,4	105,9	0,20%
на 1.01.1992	52 056,6	112,2	0,22%
на 1.01.1993	52 244,1	187,5	0,36%
на 1.01.1994	52 114,4	– 129,7	– 0,25%
на 1.01.1995	51 728,4	– 386,0	– 0,74%
на 1.01.1996	51 297,1	– 431,3	– 0,83%
на 1.01.1997	50 818,4	– 478,7	– 0,93%